

J. LAKIS

TARYBINIS IŠSIVYSČIUSIO SOCIALIZMO PATYRIMAS

Susidomėjimas išsivysčiusio socializmo teoriniais klausimais buvo padiktuotas visų pirma praktinių poreikių, kai Tarybų Sąjungoje, o vėliau ir kitose šalyse visiškai įsitvirtino socialistiniai santykiai. Kaip ir kiekvienas naujas žingsnis moksle, išsivysčiusio socializmo teorija padėjo giliau suvokti jau žinomus teiginius apie socializmo esmę, jo vystymosi nuoseklumą. Ji išryškino tuos socializmo bruožus, kurie laipsniškai brendo besiformuojančios santvarkos gelmėse¹.

Marksizmo klasikai pateikė bendrą naujos santvarkos kūrimo modelį. Jų išvados apie dvi komunizmo fazes bei perėjimo iš kapitalizmo į naująją santvarką laikotarpį ir šiandien tebėra teorinės analizės ir praktinės veiklos pagrindas. Tačiau lygia greta K. Markso ir F. Engelso palikimas buvo nuolat vystomas, tikslinamas bei detalizuojamas. V. Leninas, vadovaudamas pirmiesiems socialistiniams pertvarkymams, jau galėjo geriau, negu jo pirmtakai, konkretizuoti socializmo brendimo nuoseklumą. Vėlesniuose V. Lenino veikaluose socializmas apibūdinamas kaip ilgai trunkantis laikotarpis, pasižymintis savitais bruožais. Akcentuojama prekinės gamybos, rinkos, ūkiskaitos, materialinio suinteresuotumo reikšmė įtvirtinant ir vystant socialistinius santykius². V. Leninas jau kalbėjo apie kelias socializmo pakopas, kurių kiekviena turi savitumą³. V. Leninui priklauso ir išsivysčiusio socializmo idėja⁴. Visa tai sudarė teorinį pagrindą, kuriuo remiantis vėliau buvo aprašomas ir nustatomas socializmo subrendimas.

¹ Lietuvių kalba vartojami net trys žodžiai aukščiausiai socializmo pakopai apibūdinti — „išsivystęs“, „išvystytas“ ir „brandus“ socializmas. Pirmieji du geriau išreiškia aptariamo etapo esmę. Matyt, tais atvejais, kai norima parodyti aukščiausią socializmo pakopą, kaip objektyvaus, visaapimančio proceso rezultatą, geriau tiktų žodis „išsivystęs“, o kai kalbama apie organizuotos, kryptingos žmonių veiklos rezultatą, apie subjektyvaus prado reikšmę, priimtinesnis žodis „išvystytas“. Turbūt nėra reikalo atsisakyti ir žodžio „brandus“, ypač gerai tinkančio išsivysčiusio socializmo visuomeniniams santykiams apibūdinti.

² Žr. *Leninas V.* Raštai, t. 32, p. 297, 300; t. 33, p. 424—426.

³ Žr. *Leninas V.* Raštai, t. 30, p. 301—302.

⁴ Žr. ten pat, p. 301; *Ленин В. И. Полное собрание сочинений*, т. 36, с. 139.

Tačiau tam tikrą laiką po V. Lenino mirties išsivysčiusio socializmo idėja buvo primiršta. Nebuvo padaryta išvada ir iš kai kurių kitų jo teiginių apie socializmą. Penktajame ir šeštajame dešimtmetyje mokslinėje ir populariojoje literatūroje socializmas buvo vaizduojamas kaip palyginti neilga laiko atkarpa, vedanti į komunizmą, o kai kuriuose darbuose — kaip savotiškas perėjimo į komunizmą laikotarpis. Būvo daug kalbama apie ateities visuomenės — komunizmo — privalumus. Tai iš dalies atitraukdavo dėmesį nuo kasdieninių reikalų ir galėjo pasitarnauti pasitaikančių nesklandumų bei klaidų pateisinimui dėl geresnės ateities.

Dešimtmečiais kauptas Tarybų Sąjungos, kitų socialistinių šalių patyrimas padėjo įveikti pažiūras, supaprastinančias pirmąją komunizmo fazę⁵. TSKP ir broliškos partijos patvirtino, kad socializmas — ne trumpaamžis, ne vien tik kapitalizmo apgamais paženklintas laikotarpis, kurį reikia kuo greičiau įveikti, o turinti savo istorinius privalumus visuomeninės pažangos pakopa, pilnavertė komunizmo formacijos fazė. Buvo labiau atsižvelgta į V. Lenino mintis apie socialistinės nuosavybės formas, prekinius-piniginius santykius, materialinio suinteresuotumo principą, kaip neatskiriamas socializmo ypatybes, kaip svertus, kuriais būtina naudotis, tobulinant visuomeninius santykius. Ypač reikšmingas indėlis į išsivysčiusio socializmo teoriją buvo TSKP dokumentai, skirti Didžiojo Spalio penkiasdešimtmečiui, TSRS penkiasdešimtmečiui, TSKP XXIV ir XXV suvažiavimų medžiaga.

Socializmui vystantis, vis plačiau ir visapusiškiau reiškiantis jo dėsningumams bei principams, kito ir visuomeniniai santykiai. Brandžioje pakopoje atsiskleidė visi šios komunizmo fazės savitumai. Naujos santvarkos galimybės buvo labiau pajungtos visapusiškam visuomenės ir žmogaus vystymuisi. Šios fazės rėmuose pradėtas kurti pagrindas klasių, socialinių grupių, nacijų, taip pat visuomeninių ir asmeninių interesų vienybei. Pastarasis bruožas labai svarbus socializmo brandumui paaiškinti, nes visa klasinės visuomenės pažanga buvo lydimą aštrėjančių vidinių prieštaravimų, gilėjančio socialinio susiskaldymo.

Nėra istorinės ribos tarp išsivysčiusio socializmo ir komunizmo išplėstinio kūrimo. Pagrindiniai uždaviniai, kuriuos visuomenė sprendžia šioje pakopoje, vienaip ar kitaip siejasi su komunizmo materialinės-techninės bazės kūrimu ir atitinkamų visuomeninių santykių formavimu.

⁵ Kaip savotiška reakcija į anksčiau vyravusį socializmo suvokimą buvo tai, kad septintajame dešimtmetyje kai kurių socialistinių šalių mokslininkai bandė įrodyti, jog socializmas ne tik trumpalaikis laikotarpis, bet santykinai savarankiška formacija (žr. «Развития общественной система социализма в Германской Демократической Республике», Dresden, Verlag Zeit im Bild, 1969, S. 23). Vėliau šis vertinimas peržiūrėtas, remiantis marksizmo-leninizmo klasikų išvadomis, Tarybų Sąjungos bei kitų socialistinių šalių patyrimu. (Žr. Hager K. Referat auf der Tagung der Gesellschaftswissenschaftler am 14. Oktober 1971 in Berlin, Dietz Verlag, 1972, S. 29—32).

Išvystyti socializmą galima tik palaikant glaudžius ryšius vienoms sandraugos šalims su kitomis⁶. Todėl socializmas įgyvendinamas tarptautiniu mastu: derinami ir koordinuojami valstybių planai, nemaža jų dalis vykdoma bendromis pastangomis, keičiamasi materialinėmis bei dvasinėmis vertybėmis, mokslo žiniomis, patirtimi. Socialistinės sandraugos šalyse (jų ideologijoje, visuomeniniuose santykiuose, psichologijoje) tvirtai viešpatauja internacionalizmo principai. Tai dar vienas brandaus socializmo bruožas.

Socializmo raidos savitumai bei tempai bet kurioje šalyje priklauso nuo daugelio istorinių (vietinių ir tarptautinių) sąlygų. Svarbiausios jų yra šalies socialinė ir geografinė padėtis (darbo jėgos ir gamtos resursai, nacionalinė sudėtis ir t. t.), pradinis jos išsivystymo lygis, tarptautinė padėtis, kitų šalių poveikis. Tarybų Sąjungoje labai reikšmingas buvo paveldėtas nevienodas atskirų regionų ekonomikos ir kultūros lygis, didžiulės, turtingos iškasenų teritorijos, dešimtmečiais trukęs imperialistinis apsupimas ir ekonominė blokada, karai ir daugelis kitų svarbesnių ir mažiau svarbių faktorių. Visa tai turėjo tam tikrų ekonominių, socialinių ir politinių, kultūrinių pasekmių, formavusių socialistinę visuomenę. Socializmas, kurio sąlygomis gyvename, subrendo, veikiamas visuomenės raidai įtaką dariusių veiksnių — istorinių, nacionalinių, tarptautinių ir kitokių.

Išsivystęs socializmas mūsų šalyje yra visapusiškas. Nors ir glaudžiai integruota į socializmo sandraugą, mūsų šalis turi visapusiškai išplėtotą ekonomiką, mokslo sistemą, galingą gynybos potencialą. Tai paaiškinama aukščiau išvardintomis jos raidos aplinkybėmis. Kai kurios šalys, kūriosios socializmą palankesnėmis tarptautinėmis sąlygomis, bet neturėjusios tokių vidinių resursų, kaip TSRS, nesiekė visapusiškumo, kur galima remtis socialistine ekonomine integracija⁷.

Palyginus su ankstesniais socializmo kūrimo etapais, mūsų šalis turi keleriopai išaugusį gamybos potencialą. Brandaus socializmo sąlygomis aštuntojo dešimtmečio pradžioje gaminama per dieną maždaug 8 kartus daugiau pramonės produkcijos, negu 1940 m., kai buvo tik sukurti socializmo pagrindai. Daugiau kaip 8,5 karto padidėjo šalies nacionalinės pajamos⁸. Apie nepaprastai išaugusį gamybos mastą bylojė TSKP CK Ataskaitiniame pranešime partijos XXV suvažiavimui pateiktas faktas: „Tą ekonominį potencialą, kuris buvo kuriamas beveik pusę

⁶ Negalima sutikti su tais jugoslavų ir rumunų autoriais, kurie teigia, kad socializmo, suprantama, ir aukščiausios jo pakopos, kūrimas nesuderinamas su ekonomine ESPT šalių integracija, skatinančia, pasak jų, uždarų ekonominių bei politinių blokų susidarymą.

⁷ Žymus lenkų ekonomistas O. Langė rašė, kad pradiniam socializmo statybos laikotarpyje Lenkijoje ir kitose liaudies demokratijos šalyse nepagrįstai buvo bandoma suformuoti nacionalinę ūkio struktūrą pagal tarybinį modelį — kaip savotišką jo miniatiūrą. Dėl to nebuvo pakankamai naudojamos tarptautinio bendradarbiavimo galimybės. — Žr. Langė O. O socjalizme i gospodarce socjalistycznej. Warszawa, PWN, 1966, s. 217—218.

⁸ Žr. Lietuvos TSR ekonomika ir kultūra. V., 1972, p. 21.

šimtmečio, mes sugebėjome padvigubinti tik per dešimt metų. Tokia galinga išsivysčiusios socialistinės visuomenės žengtis"⁹.

Kad ir kokie didžiuliai bebūtų gamybos mastai, patys savaime jie negali apibūdinti išsivysčiusio socializmo ekonomikos¹⁰. Jos brandumą parodo kai kurie kokybiniai rodikliai: planingumas, mokslinis valdymas, gamybos intensyvinimas, mokslo ir technikos naujovių panaudojimo laipsnis.

Kaip žinoma, išsivysčiusio socializmo kūrimas ir funkcionavimas Tarybų Sąjungoje istoriškai sutampa su mokslo ir technikos revoliucija, kurios eigoje pirmiausia kinta gamybos struktūra ir jos tolesnės raidos keliai. Ypatingos reikšmės įgyja tos šakos, nuo kurių daugiausia priklauso mokslo ir technikos pažangos sparta. Tai mašinų gamyba, elektroenergetika, chemija ir ypač naftos chemija. Pagal vystymosi tempus jos gerokai pralenkia visas kitas šakas. Palyginus su 1940 m., 1974 m. elektros energijos gamyba padidėjo 24,5 karto, mašinų gamyba — 44 kartus, chemijos ir naftos chemijos gamyba — 40 kartų (bendra pramonės gamyba — 19,7 karto)¹¹. Žinoma, tokie struktūriniai poslinkiai būdingi ne tik socialistinėms, bet ir išsivysčiusioms kapitalistinėms šalims. Tačiau skirtinga yra tų poslinkių socialinė prasmė. Jie nevienodai paliečia profesinę dirbančiųjų struktūrą, jų kultūrinį, techninį bei kvalifikacijos lygį.

Labai reikšminga tai, kad ekonominis socializmo brendimas buvo susijęs su intensyviu pagrindinių gamybos fondų didinimu ir visos gamybos modernizavimu. Nuo 1940 iki 1970 m. jie padidėjo beveik 7 kartus¹².

Išsivysčiusio socializmo sąlygomis mūsų šalyje pradėta spręsti labai sudėtinga gamybos intensyvinimo problema — spartinamas darbo našumo augimas, keliama fondogrąža, mažinamas medžiagų imlumas, našiau panaudojami darbo ir finansų ištekliai.

Iš šių Tarybų Sąjungos ekonominės charakteristikos bruožų ryškėja išsivysčiusio socializmo ekonominio gyvenimo bendrybės. Viena iš jų — organiškasis mokslo ir technikos revoliucijos galimybių ryšys su šioje pakopoje pasireiškiančiais socializmo pranašumais. Sulieti šiuos dalykus į vieną visuomenės pažangos procesą, visapusiškai juos panaudoti visuomenės ir žmogaus labui, socialistinių santykių tobulinimui ir komunizmo kūrimui — toks ekonominio gyvenimo orientyras. Antra, išsivysčiusio socializmo ekonominis gyvenimas organizuojamas ir tobulinamas tam, kad nepalyginamai geriau ir kompleksiščiau, negu anks-

⁹ TSKP XXV suvažiavimo medžiaga. V., 1976, p. 33.

¹⁰ Matyt, netikslinga kalbėti apie brandžiam socializmui būdingus kiekybinius gamybos „normatyvus“. Atskirų šalių gamybos lygis išsivysčiusio socializmo sąlygomis gali būti nevienodas. — Žr. «Закономерности и этапы развития коммунистической формации. Изд-во Московского ун-та, 1971, с. 17—18; Бутенко А. П. Социализм как общественный строй. М., ИГЛА, 1974, с. 221—224.

¹¹ Žr. Народное хозяйство СССР в 1974 г. М., 1975, с. 173.

¹² Žr. СССР в цифрах в 1971 году. М., 1972, с. 43.

tesniuose socializmo etapuose, būtų patenkinami visuomenės ir atskirų jos narių materialiniai bei kultūriniai poreikiai.

Ryškus išsivysčiusio socializmo Tarybų Sąjungoje bruožas yra tarybinės liaudies, kaip naujos istorinės bendrijos, susidarymas. Jos brendimas buvo susijęs su tokiais istoriniais reiškiniais, kaip TSRS susikūrimas, klasių ir socialinių grupių, nacijų ir tautybių politinis konsolidavimas, atskirų regionų ekonominio ir kultūrinio atsilikimo įveikimas ir bendrasąjunginės ekonomikos sistemos bei daugianacionalinės kultūros sukūrimas. Vieningos daugianacionalinės bendrijos formavimasis savotiškai akumuliuojo visus pertvarkymus ir laimėjimus ekonomikoje ir politikoje, socialinėje ir nacionalinėje sferoje, kultūroje ir sudarė esminę Tarybų Sąjungos socializmo pusę. Šiame reiškinyje galima išvelgti ne tik specifinius, bet ir bendrus, esminius išsivysčiusio socializmo bruožus.

Kadangi ne visos socializmą kuriančios šalys yra daugiatautės, todėl ir internacionalinės vienybės problema šalies viduje iškylo ne visur. Tačiau šis reiškinys turi ir platesnę prasmę. Jis parodo aukštą visuomenės ir atskirų jos dalių politinės konsolidacijos bei socialinės integracijos lygį. Tad galima teigti, kad išsivysčiusio socializmo pakopoje susidaro vieningas visuomeninis organizmas (nors socialiniu požiūriu ir diferencijuotas), sutvirtintas ne tik bendrų tikslų ir bendros pasaulėžiūros, bet ir vientiso ekonominio gyvenimo, draugiškų klasių ryšių, vieno tipo gyvenimo būdo.

Bendrą išsivysčiusio socializmo savybę sudaro vieningas socialistinis gyvenimo būdas ir jo sąlygotas socialistinis asmenybės tipas. Vieningos socialistinės gyvensenos¹³ susiformavimas reiškia, kad visuomenės nariai savo gyvenime ir veikloje naudojami vienodomis materialinėmis ir dvasinėmis vertybėmis bei demokratinėmis laisvėmis. Socialistinis gyvenimo būdas įsitvirtino kaip jau minėto visuomeninio gyvenimo vieningumo, vis didėjančio visuomeninių, klasių ir asmeninių interesų sutapimo išdava.

Tarybinis gyvenimo būdas pasižymi bruožais, rodančiais visuomeninių santykių brandumą. Visuose visuomenės sluoksniuose įsitvirtino marksistinė ideologija. Labai išaugo darbo reikšmė žmonių gyvenime. Nuo to, ką ir kaip žmogus dirba, priklauso jo autoritetas ir nuopelnai. „Visuomenei naudingas darbas ir jo rezultatai apsprendžia žmogaus padėtį visuomenėje“, — sakoma naujojoje TSRS Konstitucijoje.

Tarybinis gyvenimo būdas pasižymi kolektyvizmu, tapusiu žmonių elgesio ir mąstysenos norma. Kolektyvinis darbas, bendros laisvalaikio panaudojimo formos, humaniški žmonių santykiai — visa tai apibūdina socialistinę gyvenseną kaip aukštos kultūros, naują žmonių ir visuo-

¹³ Respublikos mokslininkai laikosi skirtingų nuomonių dėl terminų „gyvenimo būdas“ ir „gyvensena“ vartojimo. Kai kas siūlo atriboti juos, suteikiant pirmajam teorinę prasmę, o antrąjį priskirti publicistinei vartosenai. Atrodo, kad nei kalbiniu, nei sociologiniu požiūriu toks atribojimas nėra tikslingas.

menės gyvenimo tipą. Šiuo atveju socialistinių žmonių bendravimo būdą galima priešpastyti individualizmu paremtam buržuaziniam bendravimo būdai.

Naują žmonių tarpusavio santykių turinį rodo dar vienas bruožas — didėjanti dvasinių pradų reikšmė visuomenės ir atskirų jos narių gyvenime. Niekada visuomenės dvasinis gyvenimas nebuvo toks sudėtingas ir turiningas, kaip brandaus socializmo pakopoje. Sparčiai auga žmonių dvasiniai poreikiai. Tarybinės visuomenės vertybių sistemoje vyko ir tebevyksta esminiai poslinkiai. Smarkiai išaugo kultūrinių, mokslinių, dorovinių vertybių svoris.

Tarybinis gyvenimo būdas turi ir ypatingų bruožų, susijusių su nacionalinėmis, istorinėmis, klimatinėmis bei kitomis specifinėmis aplinkybėmis. Tačiau svarbiausios čia yra bendrosios savybės.

Verta aptarti ir tas problemas, kurias dabar praktiškai sprendžia tarybinė visuomenė. Tai padės geriau paaikškinti dabartinį išsivysčiusio socializmo etapą.

Vykdydama TSKP XXV suvažiavimo nutarimus, tarybinė visuomenė vis labiau sutelkia dėmesį į darbo kokybės ir gamybos efektyvumo klausimus. Kovoiant už efektyvumą ir kokybę, siekiamas kuo geriau panaudoti visus galimus gamybos reguliavimo svetus: valdymą, planavimą, materialines ir moralines paskatas ir svarbiausia — dirbančiųjų aktyvumą, iniciatyvumą, sumanumą. Vis didesnės reikšmės mūsų visuomenės pažangai įgyja sudėtingų ekonominių, socialinių, dvasinių reiškinių ir procesų įvaldymas. Jei anksčiau buvo tiesiogiai valdomi palyginti siauri visuomenės gyvenimo barai, tai dabar stengiamasi pažinti ir nukreipti reikiama linkme tokius procesus, kurių eigą sąlygoja daug įvairiarūšių veiksnių bei aplinkybių. Mokslinis valdymas, remdamasis ekonominiais, socialiniais, administraciniais svertais, vis labiau apima tokius sudėtingus procesus, kaip miesto ir kaimo suartėjimas, visapusiškos asmenybės formavimas ir kt. Sprendžiant minėtas problemas, reikalinga gerai koordinuota, kompleksiška įvairių žinybų ir visuomenės institutų veikla.

Ši trumpa išsivysčiusio socializmo analizė leidžia nurodyti tris ryškiausius socializmo požymius.

Pirma, tvirta materialinė techninė bazė, besiremianti naujausiais mokslo ir technikos laimėjimais. Ji yra pasiekusi tokį lygį, kuris leidžia užbaigti spręsti ekonominius, socialinius ir kultūrinius socializmo uždavinius ir tolydžio kurti prielaidas aukštesnei fazei.

Antra, socializmui būdinga glaudi visuomenės socialinė integracija bei politinis susitelkimas, čia vyrauja draugiški klasiniai santykiai. Naujos istorinės bendrijos susidarymas Tarybų Sąjungoje rodo, kad išsivysčiusio socializmo klasės, nacijos, kitos socialinės grupės sudaro vientisą, harmoningą visuomenę.

Trečia, galinga materialinė techninė bazė, mažėjantys socialiniai skirtumai — palankus pagrindas asmenybei tobulėti. Kiekvienas visuo-

menės narys, nežiūrint jo socialinės kilmės ir padėties, jau dabar turi iš esmės vienodas sąlygas mokytis, kelti kvalifikaciją, tobulėti dvasiškai. Nepertraukiamas, kompleksiškas auklėjimo procesas veikia kiekvieną žmogų visuose jo gyvenimo tarpsniuose. Tokiu auklėjimo organizavimu siekiama formuoti visapusišką harmoningą asmenybę.

Nurodyti požymiai išryškina tik vieną socializmo brandumo pusę — jie apibūdina išsivysčiusį socializmą, kaip aukščiausią pirmosios komunistinio fazės pakopą, kurioje formuojasi antrosios fazės elementai. Kiti požymiai parodo išsivysčiusio socializmo funkcionavimo ypatybes. Jie glaudžiai susiję su jau minėtaisiais ir papildo juos, atskleisdami socializmo vidinio mechanizmo išsivystymą.

Tarybų Sąjungos patirtis rodo, kad išsivysčiusio socializmo visuomenei būdingas didelis organizuotumas, išskylančios problemos sprendžiamos kompleksiskai, pasirenkant optimaliausius variantus. Brandaus socializmo visuomenė gali tolygiai vystyti visas gyvenimo sritis, užtikrinti visapusišką visuomenės pažangą. Tačiau juntamos ir šių galimybių ribos. Tam tikri visuomenės vystymosi prieštaravimai (pavyzdžiui, prieštaravimai tarp pastoviai augančių visuomenės materialinių bei dvasinių poreikių ir realių galimybių juos tenkinti, tarp asmeninių, grupinių ir visuomeninių interesų) anaipol ne visuomet suvokiami ir laiku išsprendžiami. Tai gali sudaryti kai kurių sunkumų ir disproporcijų. Tolimesnių visuomenės gyvenimo bei atskirų jos sistemų tobulinimas, žinoma, nesiejamas su viltimi išvengti prieštaravimų. Tačiau nėra abejonės, kad ateityje juos bus galima geriau pažinti ir veiksmingiau šalinti neigiamas, nepageidautinas jų pasekmes. Šiuo požiūriu vis didesnės reikšmės įgyja sąmoningos, plačiu mastu organizuotos didelių kolektyvų, socialinių grupių ir visos visuomenės pastangos.

Taigi socializmo raidoje keičiasi pats visuomenės pažangos pobūdis, nes kolektyvinė veikla darosi mažiau stichiška, atsitiktinė, išauga tikslingumo, perimamumo, organizuotumo reikšmė. Vadinasi, brandaus socializmo požymiais galima laikyti visuomenės vystymosi mokslinį pagrįstumą, didelį organizuotumą, visapusišką visuomeninės veiklos pažangumą bendriems tikslams.

Prie išsivysčiusio socializmo stadijos priartėjo ar jau įžengė į ją daugelis socialistinės sandraugos šalių. Sukaupta daug vertingos patirties, kuria keičiamasi tarptautiniu mastu. Pastaruoju metu, kai sumažėjo socialiniai ir ekonominiai atskirų šalių išsivystymo skirtumai, patirties perėmimas labai išsiplėtė.

Didžiausią patyrimą kolektyviniame pasaulinio socializmo kūrime yra sukaupusi Tarybų šalis. Tarybų Sąjunga šiandien turi visapusiškai išvystytą ekonomiką ir turtingą daugianacionalinę kultūrą, jos patirtis pasižymi dideliais mastais ir novatoriškumu. Tos patirties analizė ir apibendrinimas teikia mokslininkams dideles galimybes toliau plėtoti išsivysčiusio socializmo teoriją.